PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 03 / KIVONATOS JEGYZET

Miből áll az elme, és mire használjuk?

Strukturalizmus és funkcionalizmus | 3 oldalas vizsgajegyzet

> **Nagy kérdés: a tudatos élmény alkotóelemeit vagy az élőlény életében betöltött működését kell először megértenünk?**

Történeti hely: az első laborok után

A 19. század végén a pszichológia tárgyáról is vita folyik. **Titchener** az elemek szisztematikus elemzését védi; a **funkcionalisták** a folyamatokat az alkalmazkodó élőlény és környezete kapcsolatában vizsgálják. Előzmény: Wundt kísérleti hagyománya és Darwin evolúciós szemlélete. A vita több párhuzamos programról szól, nem két egymást leváltó korszakról.

Két hangsúly ugyanazon új tudományban

SZEMPONT	STRUKTURALIZMUS	FUNKCIONALIZMUS
Vezető kérdés	Milyen elemekből és kapcsolatokból áll a tudatos tapasztalat?	Hogyan működnek a mentális folyamatok, és hogyan segítik az alkalmazkodást?
Tárgy	A tudat tartalmainak elemzése; érzékletek, képzetek, egyszerű érzelmi elemek.	Figyelem, emlékezet, szokás és más műveletek a működő élőlényben.
Módszer	Képzett megfigyelők szabályozott körülmények között adott introspektív beszámolói.	Módszertani nyitottság: kísérlet, önmegfigyelés, összehasonlító és fejlődési vizsgálatok.
Képviselők	Edward B. Titchener; Cornell. Wundt tanítványa, de önálló programot épít.	James fontos előzmény; Dewey és Angell a chicagói irány meghatározó alakjai.

Titchener: az élményt leírni

Analitikus introspekció: a megfigyelő az átélt tartalmat írja le, például minőséget, intenzitást, időtartamot. **Ingerhiba:** a tárgyat vagy jelentését nevezi meg a tapasztalat jellemzése helyett. Szemléltetés: az „alma” megnevezése helyett a szín, íz és más érzékleti tulajdonságok leírása. Ez módszerpélda, nem egy dokumentált „alma-kísérlet” (Titchener, 1898, 1912).

Időbeli támpontok: James: *The principles of psychology* (1890); Dewey reflexívkritikája (1896); Titchener programadó cikke (1898); Angell összefoglalója (1907).

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 03 / KIVONATOS JEGYZET

A tudat működés közben

James, Dewey és Angell | módszerek és kapcsolódások

William James: tudatfolyam és szokás

Tudatfolyam: a gondolkodás személyes, változó, megélten folyamatos; tárgyakra irányul és szelektál. Az élmény folyamatjellegét hangsúlyozza. **Szokás:** a gyakorlás csökkentheti a cselekvéshez szükséges tudatos figyelmet (James, 1890, IV. és IX. fejezet). James a funkcionalista szemlélet meghatározó inspirátora, nem egy egységes iskola kizárólagos alapítója.

John Dewey: az észlelés és a cselekvés köre

Az 1896-os reflexív-tanulmány a merev **inger → központi feldolgozás → válasz** feldarabolást bírálja. A gyermek meglát egy gyertyalángot, odanyúl, megégeti magát, visszahúzza a kezét. A nézés már cselekvéshez kötött; a mozgás pedig megváltoztatja, mit érzékel. A részek szerepét a teljes koordinációban kell érteni. **Elméleti elemzés, nem új kontrollált gyerekkísérlet.**

James Rowland Angell: a program összefoglalása

1907-ben három hangsúlyt kapcsol össze: **mentális műveletek** vizsgálata; **alkalmazkodás** a környezethez; a **test és elme egységében működő élőlény** kutatása. A „mire való?” kutatási kérdés, amelyhez a működést és a körülményeket is vizsgálni kell.

Mit figyeltek meg, és mire következtettek?

ELJÁRÁS / PÉLDA	ADAT ÉS KÖVETKEZTETÉS
Titchener: kísérleti beszámoló	Szabályozott ingerre adott élményleírás; az összetevők elkülönítése. A beszámoló pontossága és az instrukció hatása ellenőrzési probléma.
James: szokások elemzése	Megfigyelések és korabeli kutatások alapján a gyakorlott működés kisebb tudatos figyelemigénye. Nem egyetlen híres kísérlet eredménye.
Dewey: gyertyaláng-példa	A cselekvés menetének fogalmi elemzése. A példában nincs saját mintanagyság, számszerű mérés vagy új kísérleti eredmény.

Hol találkozol ezzel?

Egy új útvonalon tudatosan figyeled a kanyarokat, a megszokotton sok mozdulat gördülékenyen követi egymást. James kérdése: hogyan alakul át a működés a gyakorlással? A szokás megkönnyítheti a cselekvést, de megváltozott helyzetben tévútra is vihet.

Kapcsolódások: általános lélektan: figyelem, automatizáció; személyiséglélektan: James énfelfogásához vezető szál; fejlődéslélektan: tanulás és alkalmazkodás; szociálpszichológia: a működés társas környezete. A kapcsolatok nem azonos erősségű történeti leszármazások.

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 03 / KIVONATOS JEGYZET

Örökség, korlátok, vizsgakapcsolatok

A szerkezet és a működés kérdése ma is együtt él

Mai örökség: a pontos tapasztalatleírás és kísérleti kontroll igénye; a funkcionális kérdezés, összehasonlítás, fejlődés és alkalmazás előtérbe kerülése. A mai önbeszámoló nem azonos Titchener módszerével.

Korlátok: az introspektív beszámolót alakíthatja a képzés, az instrukció és az elméleti elvárás; sok folyamat nem hozzáférhető így. A funkcionalizmus sokféle programot fogott össze. Attól, hogy egy folyamat hasznosnak tűnik, evolúciós eredete még nincs bizonyítva.

Ne keverd össze!

Wundt ≠ Titchener. James ≠ Angell: inspiráló életmű és iskolaprogram nem ugyanaz. **Funkcionalizmus ≠ behaviorizmus:** az előbbi a tudat működését is vizsgálta. **„Szerkezet” ≠ agyi anatómia:** itt a tudat elemzése a téma.

Vizsgán 30 másodpercben

A strukturalizmus és a funkcionalizmus a korai pszichológia eltérő hangsúlyai. Titchener a tudatos élmény elemeit elemezte képzett megfigyelők beszámolóival. James a tudat folyamatjellegét és a szokást hangsúlyozta; Dewey az észlelés és cselekvés egységét vizsgálta. Angell az alkalmazkodó, testi és mentális egységként működő élőlényt állította középpontba. A vita a részek leírása és a működés magyarázata közötti viszonyról szólt.

Kapcsolódási háló: Wundt → Titchener; Darwin → James és a funkcionalista kérdezés; Dewey és Angell → fejlődési, tanulási és alkalmazott vizsgálatok. **Következő kérdés:** megérthető-e az élmény a részek puszta összeadásával? Innen lépünk a Gestalthoz.

Szakirodalom

Angell, J. R. (1907). The province of functional psychology. *Psychological Review, 14*(2), 61-91. https://psychclassics.yorku.ca/Angell/functional.htm

Dewey, J. (1896). The reflex arc concept in psychology. *Psychological Review, 3*(4), 357-370. https://psychclassics.yorku.ca/Dewey/reflex.htm

Hothersall, D., & Lovett, B. J. (2022). *History of psychology* (5th ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108774567

James, W. (1890). *The principles of psychology* (Vol. 1). Henry Holt and Company. https://psychclassics.yorku.ca/James/Principles/prin9.htm

Titchener, E. B. (1898). The postulates of a structural psychology. *The Philosophical Review, 7*(5), 449-465. https://psychclassics.yorku.ca/Titchener/structuralism.htm

Titchener, E. B. (1912). The schema of introspection. *The American Journal of Psychology, 23*(4), 485-508. https://psychclassics.yorku.ca/Titchener/introspection.htm

James szokásfejezete: https://psychclassics.yorku.ca/James/Principles/prin4.htm